

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04 UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
ZESPÓŁ REALIZACJI 00 - 503 W A R S Z A W A
BADAŃ 621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17 TELEFAX 629 - 40 - 89
INTERNET: <http://www.cbos.pl> E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/132/130/96

PRESTIŻ ZAWODÓW A STRUKTURA ZAROBKÓW

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, WRZESIEŃ '96

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

Jednym z aspektów transformacji ustrojowej są przeobrażenia struktury społecznej, czego wyrazem jest m.in. spadek znaczenia niektórych profesji, a także pojawienie się nowych, typowych dla gospodarki kapitalistycznej. W kolejnych ogólnopolskich badaniach poświęconych strukturze społecznej zajęliśmy się kwestią postrzegania poszczególnych zawodów przez pryzmat ich prestiżu w społeczeństwie. Pozwoliło to na prześledzenie zmian, jakie zaszły w tej sferze w świadomości społecznej¹.

Ciekawe wyniki daje ponadto porównanie poważania, jakim cieszą się poszczególne zawody z postrzeganą i proponowaną przez badanych strukturą płac.

HIERARCHIA PRESTIŻU ZAWODÓW

Respondentom przedstawiliśmy listę zawodów, prosząc o określenie stopnia poważania i uznania, jakim darzą ich przedstawicieli. Pozwoliło to na ich hierarchiczne uszeregowanie na skali społecznego prestiżu, przy czym deklaracje wskazujące na bardzo duży i duży szacunek, podobnie jak te, które wyrażają małe i bardzo małe poważanie, potraktowaliśmy łącznie, uzyskując trzy sumaryczne oceny, świadczące o dużym, średnim i małym uznaniu dla poszczególnych zawodów.

---

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (73) przeprowadzono w dniach 14-18 czerwca ‘96 na 1167-osobowej reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (74) zrealizowano w dniach 12-17 lipca ‘96 na 1088-osobowej reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

Tabela 1

w procentach

Ranga zawodów	Poważanie							
	Duże		Średnie		Małe		Trudno powiedzieć	
	II '95	VI '96	II '95	VI '96	II '95	VI '96	II '95	VI '96
Profesor uniwersytetu	84	82	12	15	2	1	3	2
Lekarz	79	77	18	17	2	5	1	1
Górnik	70	74	25	22	3	4	2	1
Nauczyciel	73	71	23	26	3	3	1	1
Sędzia	69	65	21	24	6	8	4	4
Inżynier pracujący w fabryce	59	57	36	37	3	4	2	2
Dziennikarz	60	55	32	35	5	7	3	3
Oficer zawodowy w randze kapitana	57	52	34	38	6	5	3	1
Rolnik indywidualny na średnim gospodarstwie	47	52	40	37	11	9	1	2
Tokarz, robotnik wykwalifikowany	41	48	46	43	10	7	3	2
Dyrektor fabryki	53	47	38	43	6	7	3	4
Policjant	50	46	38	40	10	12	2	2
Ksiądz	42	41	35	36	21	20	2	3
Minister	49	40	38	42	9	15	4	4
Przedsiębiorca, właściciel dużej firmy	45	39	41	47	11	10	4	4
Posel na Sejm	45	34	35	35	16	27	4	5
Makler giełdowy	26	29	43	42	17	15	14	14
Właściciel małego sklepu	23	28	56	56	17	15	3	2
Referent w biurze	22	26	55	52	20	18	3	4
Robotnik budowlany niewykwalifikowany	23	25	41	42	34	30	3	3
Działacz partii politycznej	21	18	43	48	31	29	5	5

Na czele rankingu profesji znalazł się - podobnie jak w 1995 roku - profesor uniwersytetu. Wśród zawodów o największej randze społecznej zwraca uwagę wysoka pozycja górnika. Uznanie dla tego fachu, szczególnie duże w okresie PRL, kiedy to chętnie opiewano „górnicy trud”, a górnicy cieszyli się przywilejami, przetrwało więc w nowej rzeczywistości społecznej. Nie bez znaczenia dla wysokiej oceny tego zawodu są, jak się wydaje, ciężkie warunki pracy i ryzyko związane z jego wykonywaniem.

Jednak w społecznej hierarchii prestiżu najwyższe miejsca zajmują zawody typowo inteligentne, których uprawianie można (w duchu tradycji pozytywistycznej) rozpatrywać w kategoriach służby społecznej. Tego rodzaju podejście, przywodzące na myśl bohaterów

utworów Żeromskiego, nakłada na inteligenta szczególną odpowiedzialność za społeczeństwo, zwłaszcza zaś za jego najsłabsze grupy. Zgodnie z taką postawą, jego praca powinna być motywowana przede wszystkim chęcią służenia społeczeństwu, w mniejszym zaś stopniu dążeniem do zysku.

Połowa respondentów wyraża duże uznanie dla zawodów związanych z zapewnieniem bezpieczeństwa zewnętrznego i wewnętrznego kraju - oficera i policjanta. Odzwierciedla to utrzymujący się niezmiennie wysoki poziom społecznego zaufania do instytucji bezpieczeństwa publicznego.

Stosunkowo niewielkim szacunkiem społecznym cieszą się zawody, które pojawiły się lub upowszechniły wraz z wprowadzeniem gospodarki wolnorynkowej. Wśród nich najwyższą pozycję w hierarchii prestiżu uzyskał przedsiębiorca, właściciel dużej firmy, niżej sklasyfikowani zostali (na zbliżonych miejscach) właściciel małego sklepu i makler giełdowy. Działanie w sposób otwarty nastawione na pomnażanie zysku, jakkolwiek użyteczne społecznie, nie znajduje dużego uznania w społeczeństwie. Zawód maklera giełdowego pozostaje, jak można przypuszczać, nie znany części respondentów, 14% z nich nie potrafi bowiem określić stopnia poważania w stosunku do niego.

Uprawianie polityki, zwłaszcza jeśli nie wiąże się z zajmowaniem określonej pozycji w strukturach władzy, zasługuje - zdaniem respondentów - raczej na średni niż duży szacunek. Ministra i posła darzy uznaniem odpowiednio 40 i 34% badanych, działacza partii politycznej zaś jedynie 18%, co sytuuje go na końcu hierarchii zawodów. Poseł oraz działacz partyjny (obok robotnika niewykwalifikowanego) zarazem najczęściej, cieszą się wśród ankietowanych relatywnie małym szacunkiem.

Dla oceny zawodów reprezentujących pracę fizyczną, zasadnicze znaczenie mają posiadane kwalifikacje lub ich brak. Robotnik wykwalifikowany ma stosunkowo duże, dorównujące randze dyrektora fabryki, uznanie społeczne (48% respondentów wyrażających duże poważanie), natomiast w przypadku robotnika niewykwalifikowanego deklaracji świadczących o dużym szacunku dla tego zawodu jest dwukrotnie mniej (25%). W tej grupie profesji najbardziej ceniona jest praca rolnika - ponad połowa badanych ma dla niej duże uznanie.

Dodatkowych informacji na temat postrzegania przez Polaków poszczególnych zawodów dostarcza analiza czynnikowa. Jej zastosowanie pozwoliło na wyodrębnienie czterech wewnętrznie spójnych zespołów czynników, wokół których zgrupowane są postawy respondentów: 1) czynnik wysokich dochodów, 2) czynnik pracy fizycznej, 3) czynnik prestiżu, 4) czynnik władzy.

Wspólnym elementem profesji, które znalazły się w pierwszym czynniku, są, jak można przypuszczać, stosunkowo wysokie - w odczuciu respondentów - dochody ich reprezentantów. Tworzą go takie zawody, jak: makler, dziennikarz, przedsiębiorca, dyrektor fabryki, a także działacz partii politycznej, oficer zawodowy i sędzia.

Czynnik pracy fizycznej skupia zawody postrzegane przez ankietowanych jako wymagające wysiłku fizycznego: robotnika zarówno wykwalifikowanego, jak i niewykwalifikowanego, rolnika, właściciela sklepu, a także inżyniera. Ciekawe, że utrwalony w społecznej świadomości obraz inżyniera sytuuje go nie tyle w biurze projektów, ile raczej na budowie.

Czynnik prestiżu obejmuje profesje o najwyższej randze społecznej: profesora, lekarza, nauczyciela i górnika.

Kryterium, według którego wyodrębnione są zawody w czwartym czynniku, jest udział w szeroko rozumianej władzy. Obok ministra i posła znalazł się tu także referent biurowy (najwyraźniej uznany przez respondentów za przedstawiciela administracji państwowej), policjant, a także, co ciekawe, ksiądz. Obecność tego ostatniego w czynniku władzy wskazuje na to, że społeczeństwo postrzega Kościół nie tyle jako wspólnotę, ile raczej jako strukturę hierarchiczną.

Sposób wartościowania zawodów różnicuje przede wszystkim wykształcenie i status społeczno-zawodowy respondentów, w mniejszym stopniu także wiek i miejsce zamieszkania oraz inne cechy społeczno-demograficzne. Im wyższe wykształcenie, tym z reguły mniejszy odsetek deklaracji dużego szacunku, zarazem zaś większa rozpiętość ocen. Duży szacunek dla poszczególnych profesji częściej wyrażają rolnicy oraz emeryci, renciści i gospodynie domowe, a także osoby starsze i mieszkańcy małych miast, natomiast rzadziej deklarują duże

poważanie dla niemal wszystkich umieszczonych na liście profesji osoby z wyższym wykształceniem. Wyjątek stanowią: profesor (48% deklaracji bardzo dużego szacunku, podczas gdy wśród osób z wykształceniem podstawowym - 28%), sędzia oraz, co charakterystyczne, nowe zawody - przedsiębiorca, makler giełdowy, które właśnie wśród osób najlepiej wykształconych, a także mieszkańców dużych miast wzbudzają największą estymę. Zawodom typowym dla gospodarki kapitalistycznej, jak: przedsiębiorcy, maklerowi giełdowemu, właścicielowi sklepu, większą rangę przypisują, co zrozumiałe, prywatni przedsiębiorcy. Świadczy to o tym, że respondenci z obu tych grup - zarówno osoby z wyższym wykształceniem, jak i prywatni przedsiębiorcy - w największym stopniu akceptują zmiany zachodzące w Polsce po 1989 roku².

Mniejsze niż przeciętnie poważanie dla poszczególnych grup zawodowych wyrażają zwykle przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji, pracownicy umysłowi niższego szczebla, bezrobotni, a także respondenci w wieku od 25 do 34 lat. Bezrobotni nieco gorzej oceniają m.in. działalność polityczną - ministra, posła oraz działacza partyjnego. Badani w wieku od 25 do 34 lat relatywnie mniejszym szacunkiem darzą m.in. zawody, które postrzegane są przez opinię publiczną jako związane z posiadaniem władzy: ministra, posła, policjanta, księdza. Może to wskazywać na ich antyautorytarne nastawienie i wynikać w jakiejś mierze z faktu, że ich dzieciństwo lub młodość przypadła na czasy ogólnonarodowego buntu wobec władzy, załamania się jej autorytetu. Z jednej strony dobrze pamiętają okres realnego socjalizmu (w przeciwieństwie do młodszych respondentów), z drugiej zaś nie zdążono im wpoić szacunku dla władzy.

Mieszkańcy wsi deklarują nieco większe niż inni poważanie w stosunku do zawodów postrzeganych przez pryzmat władzy - ministra, posła, księdza, a także oficera i rolnika.

Oceny najmłodszych respondentów oraz mieszkańców dużych miast nieco częściej odbiegają zarówno *in plus*, jak i *in minus* od opinii przeciętnych. Ankietowani do 24 roku życia stosunkowo mniej cenią pracę fizyczną, bardziej zaś zawód lekarza i profesje, które znalazły się w czynniku władzy (poseł, policjant, referent) oraz w czynniku wysokich dochodów (makler, przedsiębiorca, sędzia).

---

² Por. komunikat CBOS „Społeczny odbiór zmian zachodzących w Polsce od 1989 roku”, kwiecień '96.

Prestiż „zawodu” księdza jest bardzo zróżnicowany w zależności od takich cech społeczno-demograficznych respondentów, jak stopień aktywności religijnej, a także: wiek, miejsce zamieszkania, region, wykształcenie, status społeczno-zawodowy oraz poglądy polityczne. Największym szacunkiem darzą go osoby kilka razy w tygodniu uczestniczące w praktykach religijnych (70% deklaracji dużego poważania), najmniejszym zaś badani nie biorący w nich udziału (59% deklaracji małego poważania). Szacunek dla księdza częściej wyrażają ponadto respondenci starsi (powyżej 55 roku życia), mieszkańcy wsi, regionu południowo-wschodniego, badani z wykształceniem podstawowym, o orientacji prawicowej.

Powszechnie szanowanym zawodem, cieszącym się najwyższym we wszystkich grupach społecznych uznaniem, jest profesor uniwersytetu.

Ponadto wydaje się, że zwykle nieco większym szacunkiem skłonni jesteśmy darzyć osoby, które reprezentują zawody podobne do tego, który wykonujemy sami.

ZMIANY NA SKALI SPOŁECZNEGO PRESTIŻU ZAWODÓW

Od ostatniego pomiaru prestiżu zawodów, przeprowadzonego w lutym '95, w hierarchii profesji nastąpiły jedynie stosunkowo niewielkie zmiany. Obecnie nieco lepiej niż wówczas postrzegani są pracownicy fizyczni: robotnik wykwalifikowany, rolnik, górnik oraz referent, a także przedstawiciele zawodów charakterystycznych dla gospodarki wolnorynkowej - właściciel sklepu oraz makler giełdowy. Zarazem jednak spadają notowania większości ocenianych profesji. Najbardziej obniżył się społeczny prestiż przedstawicieli władzy - posła oraz ministra (duży szacunek dla nich deklaruje mniej respondentów niż w roku 1995 - odpowiednio o 11 i 9 punktów procentowych).

Biorąc pod uwagę wyniki ogólnopolskich badań nad strukturą społeczną z lat 1975, 1987, 1995 i 1996 (dla porównania danych zastosowano, podobnie jak w latach poprzednich, metodę agregacji ocen w hierarchie zbiorcze, polegającą na przyporządkowaniu poszczególnym stopniom poważania wartości liczbowych, od 100 - dla bardzo dużego, do 0 - dla bardzo małego), można stwierdzić, że zaobserwowane zmiany wartościowania zawodów są wyrazem ogólnej tendencji do wyrównywania ich prestiżu - relatywnie mniejszy szacunek

budzą profesje inteligenckie oraz związane ze sprawowaniem władzy, natomiast coraz bardziej cenione są: praca fizyczna, urzędnicza, a także w handlu. Zjawisko to można tłumaczyć wzrostem wartości pracy oraz „wypalaniem się” etosu inteligenckiego, który w coraz mniejszym stopniu przystaje do nowej rzeczywistości społecznej. Praca jest traktowana przede wszystkim jako sposób zarabiania pieniędzy, w mniejszym stopniu jako pełnienie misji czy służby społecznej. Ponadto przemiany demokratyczne sprawiły, że władza pozbawiona została atrybutu nietykalności, a jej przedstawiciele znaleźli się pod szczególną kontrolą społeczną - stąd obserwowany spadek prestiżu funkcji ministra.

Tabela 2

Zawody i funkcje	Znormalizowane średnie ocen prestiżu zawodów w badaniach ogólnopolskich*			
	1975	1987	1995	1996
Profesor uniwersytetu	90	87	80	79
Lekarz	86	82	75	74
Górnik	72	83	72	74
Nauczyciel	77	79	72	72
Sędzia	-	-	71	69
Inżynier pracujący w fabryce	72	69	66	65
Dziennikarz	71	71	67	64
Oficer zawodowy w randze kapitana	65	65	66	64
Rolnik indywidualny na średnim gospodarstwie	51	66	61	63
Tokarz, robotnik wykwalifikowany	65	64	60	63
Dyrektor fabryki	76	79	64	61
Policjant	-	-	62	60
Ksiądz	69	69	55	56
Minister	85	78	62	60
Przedsiębiorca, właściciel dużej firmy	-	-	60	58
Posel na Sejm	-	-	58	51
Makler giełdowy	-	-	53	54
Właściciel małego sklepu, kupiec	45	55	52	54
Referent w biurze	42	46	51	52
Robotnik budowlany niewykwalifikowany	38	44	46	47
Działacz partii politycznej	-	-	46	45

* Normalizacja ocen prestiżu polega na tym, że ocenom poważania przypisano wartość liczbową: bardzo duże - 100, duże - 75, średnie - 50, małe - 25, bardzo małe - 0.
W tabeli uwzględniono tylko te zawody, o które pytano w roku bieżącym.

PRESTIŻ ZAWODÓW A STRUKTURA ZAROBKÓW

Interesujące jest zestawienie prestiżu profesji z postrzeganą i postulowaną przez badanych strukturą płac. Zarówno bowiem zawód, jak i zarobki należą do najistotniejszych czynników statusu społecznego jednostki. Płaca powinna być, jak się wydaje, odzwierciedleniem społecznej rangi wykonywanego zajęcia i miarą przypisywanej mu wartości. Aby zweryfikować to przypuszczenie, zapytaliśmy respondentów, ile zarabiają, a ile - ich zdaniem - powinni zarabiać przedstawiciele poszczególnych zawodów. Dla celów analizy uwzględniliśmy średnią wartość podawanych płac.

Tabela 3

w nowych złotych

Zawody i funkcje	Jak Pan(i) sądzi, ile obecnie, przeciętnie miesięcznie, zarabiają ludzie pracujący w następujących zawodach lub pełniący określone funkcje, a ile, Pana(i) zdaniem, powinny zarabiać te osoby?						Rzeczywiste dochody*
	Postrzegana wysokość zarobków			Postulowana wysokość zarobków			
	II '94	I '95	VII '96	II '94	I '95	VII '96	
Prezydent	3180	4830	7530	2550	3470	6410	6390
Prywatny przedsiębiorca	2650	3780	5830	2220	2810	4830	
Premier	2330	3660	5460	2150	2980	4490	
Dyrektor firmy państwowej	1590	2670	4810	1380	1960	2950	
Minister	1820	2730	4060	1570	2160	3060	5630
Posel	1270	1910	3440	910	1290	2150	3620
Polityk	1120	1740	2470	870	1230	1920	
Ksiądz	1250	1480	2170	650	800	1290	
Sędzia	-	1290	2010	-	1570	2390	
Profesor uniwersytetu	780	950	1600	1130	1500	2170	
Oficer wojska	750	990	1590	830	1090	1680	
Lekarz	6400	790	1370	1000	1200	1780	
Inżynier	620	800	1260	820	1060	1560	
Górnik	560	830	1160	920	1150	1740	1600
Policjant	550	710	1120	740	960	1410	
Rolnik indywidualny	380	490	860	740	930	1590	
Urzędnik	410	510	790	520	650	990	
Robotnik w prywatnej fabryce	400	510	680	580	760	1080	770
Nauczyciel	340	450	680	600	760	1120	850
Robotnik w państwowej fabryce	330	430	610	560	740	1030	820
Sprzątaczką	220	270	390	330	420	620	

* Wynagrodzenie miesięczne brutto w I kwartale '96 wg danych GUS. Wysokość zarobków przedstawicieli władz podajemy za tygodnikiem „Polityka” nr 36, z 7 IX 1996 r.

Na czele hierarchii dochodów znajduje się prezydent, którego zarobki respondenci szacują na ponad 7500 nowych złotych. W odczuciu społecznym najmniej zarabia sprzątaczką. W ocenie badanych najwyższe uposażenie dziewiętnastokrotnie przewyższa najniższe. Do najbardziej intratnych zajęć należy działalność na niwie polityki, w tym zwłaszcza piastowanie najwyższych urzędów państwowych, a także prowadzenie własnej firmy oraz zarządzanie zakładem państwowym. Jako zapewniające najwyższe dochody postrzegane są więc zawody, które respondenci darzą stosunkowo mniejszym szacunkiem.

Przedstawicielom profesji o największym prestiżu społecznym badani przypisują dochody w granicach 1000-2000 nowych złotych. Wyjątek stanowi zawód nauczyciela, którego zarobki kształtują się, według szacunków ankietowanych, na poziomie pensji robotnika w prywatnej fabryce. Wynagrodzenie poniżej 1000 zł uzyskują, zdaniem respondentów, przede wszystkim reprezentanci zawodów związanych z wykonywaniem pracy fizycznej, a także urzędnicy oraz, jak wspomniano wyżej, nauczyciele.

Wartości postrzeganych zarobków zestawień można z rzeczywistymi dochodami niektórych grup społeczno-zawodowych. Charakterystyczne jest, że respondenci przypisują zwykle (wyjątek stanowi urząd prezydenta) przedstawicielom poszczególnych zawodów niższe wynagrodzenie niż wynoszą ich faktyczne dochody - szczególnie duża jest dysproporcja między postrzeganym a rzeczywistym wynagrodzeniem ministra.

W ocenie badanych zarobki głowy państwa jedenastokrotnie przewyższają płacę robotnika w prywatnej fabryce, dwunastokrotnie zaś robotnika zatrudnionego w zakładzie państwowym, podczas gdy faktycznie proporcja ta wynosi 1:7 i zbliżona jest do relacji postulowanej przez ankietowanych (1:6).

Przeciętna wysokość dochodów wymienianych przez respondentów jest większa niż średnie zarobki z ubiegłego roku od około 1,3 do 1,8 raza w przypadku poszczególnych zawodów. Wzrost postrzeganych wielkości zarobków tłumaczyć należy niewątpliwie przede wszystkim utrzymującą się dość wysoką stopą inflacji - jej wskaźnik za rok 1995 wyniósł 21,6%, za pierwsze półrocze tego roku zaś - 11,4% (łącznie 33%). Jednak na jego zróżnicowanie wpływ miało również odczuwane przez respondentów relatywne polepszenie się lub

pogorszenie sytuacji finansowej różnych grup zawodowych. W ciągu minionego półtora roku najmniej wzrosła, deklarowana przez badanych, wysokość płac robotników zatrudnionych w prywatnych fabrykach (1,33 raza, realnie pozostały więc one - w odczuciu respondentów - na takim samym poziomie), w największym stopniu zaś zwiększyły się postrzegane dochody posłów (1,8 raza, a więc realnie o połowę), dyrektorów firm państwowych (1,8) oraz rolników (1,76) i lekarzy (1,73).

W ciągu dwóch i pół roku zwiększyła się postrzegana przez badanych rozpiętość między najniższym a najwyższym wynagrodzeniem. W lutym '94 najwyższe dochody, zdaniem respondentów, piętnastokrotnie przewyższały najniższe, niespełna rok później - osiemnastokrotnie, obecnie zaś dziewiętnastokrotnie. Może to oznaczać, że w ocenie społecznej pogłębia się zróżnicowanie zarobków.

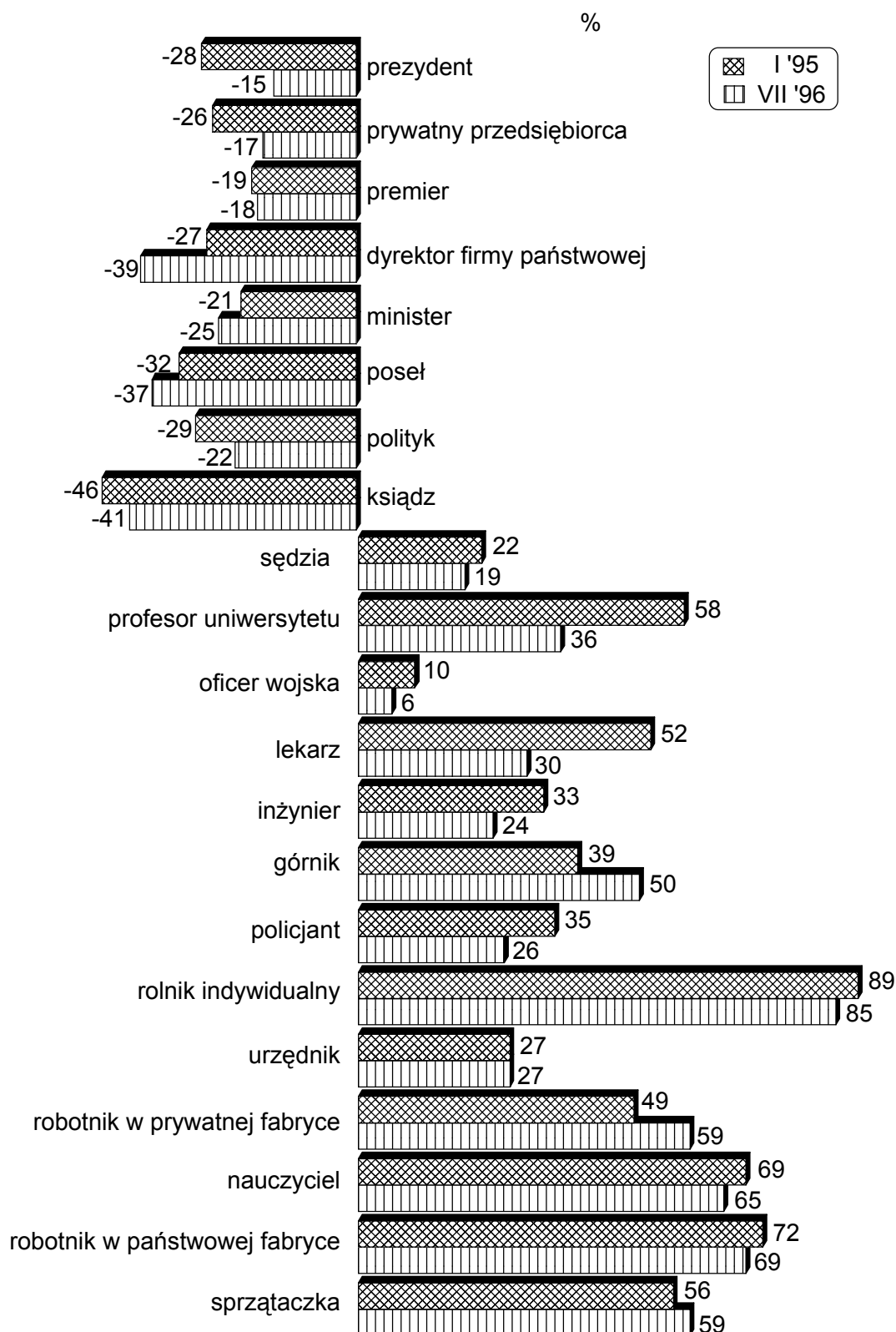
POSTRZEGANA A POSTULOWANA HIERARCHIA DOCHODÓW

Porównując wartości postrzeganych i postulowanych zarobków poszczególnych grup zawodowych obserwujemy tendencję do wyrównywania dysproporcji między najwyższymi a najniższymi dochodami w społeczeństwie. Właściwa, zgodna ze społecznym poczuciem sprawiedliwości, proporcja między uposażeniem osób najlepiej i najgorzej zarabiających powinna wynosić 1:10.

Na rysunku przedstawiono wyrażoną w procentach różnicę między dochodem postrzeganym a postulowanym, przy czym za 100% przyjęto zarobki postrzegane.

Zdaniem ankietowanych należy ograniczyć dochody płynące z uprawiania polityki i biznesu. Jako szczególnie zawyżone odbierane są zarobki księdza, dyrektora firmy państwowej oraz posła (warto zauważyć, że w dwóch ostatnich przypadkach postrzegane dochody zwiększyły się najbardziej w stosunku do ubiegłego roku). Respondenci postulują ich redukcję o odpowiednio: 41, 39 i 37%. Jako niesprawiedliwe oceniane są ponadto dochody prezydenta, prywatnego przedsiębiorcy oraz premiera.

RYS. 1. WSKAŹNIKI POSTULOWANYCH ZAROBKÓW PRZEDSTAWICIELI POSZCZEGÓLNYCH GRUP ZAWODOWYCH

WSKAŹNIKI PO LEWEJ STRONIE NALEŻY INTERPRETOWAĆ JAKO POSTULAT ZMNIJSZENIA WYNAGRODZEŃ, NATOMIAST PO PRAWEJ - JAKO POSTULAT ICH ZWIĘKSZENIA.

Postulaty zwiększenia płac odnoszą się w największym stopniu do pracowników fizycznych i nauczycieli, a więc grup postrzeganych jako najmniej zarabiające. Podobnie jak w 1995 roku, najbardziej, zdaniem respondentów, bo aż o 85% - do poziomu proponowanego wynagrodzenia inżyniera - powinny wzrosnąć dochody rolników. niesprawiedliwie niskie jest, w odczuciu społecznym, wynagrodzenie robotników zatrudnionych zarówno w państwowych, jak i prywatnych fabrykach oraz sprzątaczek. Respondenci postulują wzrost ich uposażeń o odpowiednio 69% (w przypadku robotnika pracującego w państwowej fabryce) i 59% (w przypadku dwóch pozostałych grup). Jako zaniżone badani oceniają również zarobki górników. Należałoby je, zdaniem badanych, podnieść o 50% - do wysokości przeciętnych dochodów lekarza. Oczekiwania społeczne związane z wynagrodzeniem tej grupy zawodowej nie budzą zdziwienia w kontekście poglądów Polaków na temat kryteriów, które powinny mieć wpływ na wysokość płacy³. W ustalaniu wielkości wynagrodzenia uwzględnić należy - ich zdaniem - przede wszystkim bezpieczeństwo i warunki pracy. Lepiej opłacana powinna być zatem praca niebezpieczna, wykonywana w trudnych i ciężkich warunkach, a taka jest, w powszechnym odczuciu, praca górnika.

Znacznie poniżej społecznie aprobowanego poziomu kształtują się płace nauczycieli, które, zdaniem badanych, powinny wzrosnąć o 65% w stosunku do ich postrzeganej wysokości. Mimo to pozycja, jaką zajmuje nauczyciel w postulowanej hierarchii zarobków, jest jedynie niewiele wyższa od mierzonej na skali dochodów postrzeganych. Dzieje się tak, ponieważ postulaty zwiększenia zarobków dotyczą w mniejszym lub większym stopniu większości grup zawodowych.

Podobnie jak w roku ubiegłym, jako najbardziej sprawiedliwe oceniane są zarobki oficera wojska.

Różnice między pozycjami poszczególnych grup zawodowych w postrzeganej i proponowanej hierarchii płac są stosunkowo niewielkie. Najbardziej polepszyła się, w stosunku do zajmowanej na skali zarobków postrzeganych, pozycja sędziego, profesora uniwersytetu oraz górnika, obniżyła zaś księdza (największa zmiana - spadek z miejsca 8 na 16) oraz urzędnika.

---

³ Por. komunikat CBOS „Stosunek do nierówności dochodów”, kwiecień '95.

W ramach ogólnej tendencji do zmniejszania różnic płacowych między najlepiej i najgorzej uposażonymi grupami zawodowymi, a więc do „spłaszczania” struktury dochodów w społeczeństwie, silniejsza jest presja do podwyższania zarobków zbyt niskich niż do obniżania niesprawiedliwie wysokich. Może to oznaczać, że Polacy nie tyle chcą „zabrać bogatym”, co sądzą, że płace zwykłych ludzi są niewystarczające w stosunku do potrzeb zapewnienia godziwych warunków życia. Hipotezę tę potwierdza fakt, że - w świetle danych CUP - około 13% polskich rodzin żyje w biedzie, a około 50% społeczeństwa poniżej minimum socjalnego.

Zarobki w większości zawodów postrzegane są przez badanych jako mniej niesprawiedliwe niż przed półtora rokiem. Najbardziej zmniejszyły się postulaty płacowe w odniesieniu do zawodu profesora i lekarza (w obu przypadkach o 22% w porównaniu ze styczniem '95). Jako mniej zawyżone odbierane są przede wszystkim dochody prezydenta (o 13% w stosunku do roku ubiegłego) i prywatnego przedsiębiorcy (o 9%). Zarazem jednak bardziej zawyżone niż przed półtora rokiem są, w odczuciu społecznym, przede wszystkim zarobki dyrektora firmy państwowej (o 12%), bardziej zaniżone zaś górnik (o 11%) i robotnika w prywatnej fabryce (o 10%).

Mimo że rośnie postrzegane przez respondentów zróżnicowanie płac, są oni coraz bardziej skłonni akceptować większą rozpiętość zarobków (i tak np. proporcja postulowanego wynagrodzenia prezydenta w stosunku do proponowanej płacy sprzątaczkę w roku 1995 wynosiła 1:8, obecnie zaś 1:10, a dochodów prywatnego przedsiębiorcy do zarobków sprzątaczkę odpowiednio - prawie 1:7 i 1:8). Jakkolwiek silny jest egalitaryzm Polaków, widoczny w dążeniu do ujednoczenia dochodów, można jednak postawić ostrożną hipotezę, że w coraz większym stopniu przystosowują się oni do nowej rzeczywistości społeczno-gospodarczej, w której płaca odzwierciedla przede wszystkim wartość rynkową pracy. Czy jest ona prawdziwa, pokażą wyniki kolejnych badań.

Analiza wysokości zarobków postrzeganych i postulowanych pozwala ponadto ustalić, jak duży odsetek społeczeństwa opowiada się za podwyższeniem, obniżeniem lub pozostawieniem na dotychczasowym poziomie dochodów przedstawicieli wymienionych zawodów, a więc określić, jak dalece kontrowersyjne są opinie respondentów o zarobkach poszczególnych grup zawodowych.

Tabela 4

w procentach

Zawody i funkcje	Poszczególne grupy zawodowe - zdaniem respondentów - zarabiają:					
	za mało		tyle, ile powinny		za dużo	
	I '95	VII '96	I '95	VII '96	I '95	VII '96
Prezydent	14	17	25	36	61	47
Prywatny przedsiębiorca	16	18	41	45	43	37
Premier	18	16	32	34	50	50
Dyrektor firmy państwowej	21	16	29	30	50	55
Minister	18	13	28	33	54	54
Posel	11	7	28	25	61	68
Polityk	16	15	34	34	50	51
Ksiadz	16	19	27	30	57	51
Sędzia	55	50	29	34	16	17
Profesor uniwersytetu	79	69	15	23	6	8
Oficer wojska	46	36	39	48	15	16
Lekarz	79	71	14	17	7	12
Inzynier	69	58	24	33	7	9
Gornik	77	79	20	19	3	2
Policjant	69	62	24	29	7	10
Rolnik indywidualny	89	84	9	13	2	3
Urzednik	68	60	24	30	8	10
Robotnik w prywatnej fabryce	82	85	14	12	4	3
Nauczyciel	90	86	8	11	2	3
Robotnik w państwowej fabryce	93	92	6	7	1	1
Sprzataczka	83	81	15	16	2	3

Podobnie jak w roku ubiegłym, niemal powszechnie uznano za zbyt niskie dochody robotników, rolników i nauczycieli. Nie ma natomiast jednomyślności co do tego, jak powinny kształtować się zarobki grup osiągających - w opinii społecznej - zbyt duże dochody. Największy odsetek respondentów (68% - o 7 punktów procentowych więcej niż rok temu) zgłasza postulaty zmniejszenia uposażeń poselskich, a mniej więcej co drugi ankietowany chciałby obniżenia wynagrodzeń w innych zawodach związanych ze sferą polityki, a także dochodów dyrektora firmy państwowej i księdza. W największym stopniu akceptowane są zarobki oficera i prywatnego przedsiębiorcy (odpowiednio 48 i 45% badanych). Wśród osób nie aprobujących ich przeważa jednak przekonanie o zbyt niskim wynagrodzeniu tego pierwszego i nadmiernie wysokich dochodach drugiego.

Warto odnotować, że w stosunku do roku ubiegłego o 14 punktów zmalał odsetek badanych określających zarobki prezydenta jako zbyt wysokie. Na opinie o wysokości wynagrodzenia głowy państwa wpływa niewątpliwie ocena działalności urzędującego prezydenta. Ponadto od ostatniego pomiaru w styczniu '95 zmniejszył się o 6 punktów odsetek oceniających dochody prywatnego przedsiębiorcy jako niesprawiedliwie wysokie.

Ocena, jak dalece sprawiedliwe są zarobki poszczególnych grup zawodowych, wiąże się przede wszystkim z wykształceniem, statusem społeczno-zawodowym, wielkością dochodów na członka rodziny i materialnym poziomem życia respondentów. Ankietowani legitymujący się wyższym wykształceniem, a więc zaliczający się w znacznej mierze do inteligencji i kadry kierowniczej częściej niż inni uznają za zbyt niskie płace osób zajmujących najwyższe stanowiska państwowe - prezydenta i członków rządu, a także dyrektora firmy państwowej oraz zarobki w zawodach inteligenckich i związanych z zapewnieniem bezpieczeństwa publicznego. Podobnie, im wyższe dochody *per capita* i lepsza ocena własnej sytuacji materialnej, tym częstsze jest przekonanie, że zarobki wymienionych grup społecznych są zbyt niskie. Prywatni przedsiębiorcy częściej chcieliby natomiast zwiększenia dochodów przedstawicieli władzy, prywatnych przedsiębiorców, a także dyrektorów firm państwowych.

Mniejsze kontrowersje wśród poszczególnych grup społeczno-zawodowych budzi kwestia wynagrodzeń robotników; powszechna, szczególnie wśród osób gorzej wykształconych, jest opinia, że powinny one zostać podwyższone. Natomiast zawód urzędnika postrzegają jako zbyt nisko opłacany przede wszystkim osoby z wykształceniem średnim, pracownicy umysłowi niższego szczebla.

Powyższa analiza nasuwa kilka wniosków. Jako zaniżone odbieramy zarobki za pracę, zbliżoną charakterem do tej, jaką sami wykonujemy. Zróżnicowanie poglądów w omawianej kwestii ze względu na cechy społeczno-demograficzne koresponduje z opiniami o najważniejszych, w ocenie poszczególnych grup społeczno-zawodowych, kryteriach wysokości zarobków⁴. Osoby z wyższym wykształceniem, przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji, prywatni przedsiębiorcy nieco częściej niż inni uważają bowiem, że wpływ na

---

⁴ Zob. przypis 3.

wynagrodzenie powinno mieć m.in. zajmowanie kierowniczego stanowiska, wykonywanie odpowiedzialnej pracy, podnoszenie kwalifikacji zawodowych, energia i zaangażowanie w pracy. Natomiast mniejsze znaczenie przypisują oni uciążliwości pracy - trudnym warunkom jej wykonywania i związanym z tym niebezpieczeństwem. W tym kontekście zrozumiałe jest, że w przeciwieństwie do przedstawicieli innych grup społeczno-zawodowych określają zarobki osób sprawujących władzę, a więc podejmujących najważniejsze dla państwa decyzje i odpowiedzialnych za nie, jako utrzymane na właściwym poziomie lub zbyt niskie. Można przypuszczać, że częściej mają też świadomość, iż wysokie uposażenie przedstawicieli władz może być czynnikiem przeciwdziałającym ich korupcji.

★

★

★

Pozycja danego zawodu na skali społecznego poważania nie pokrywa się z tą, jaką zajmuje on w hierarchii zarówno postrzeganych, jak i postulowanych zarobków, a bywa nawet przeciwna. Zawody związane z działalnością polityczną i gospodarczą, które respondenci darzą stosunkowo mniejszym szacunkiem, powinny być najlepiej, choć nie tak wysoko jak obecnie, wynagradzane. Dochody przedstawicieli profesji cieszących się największym poważaniem w społeczeństwie, jakkolwiek oceniane jako zbyt niskie, powinny kształtować się, w odczuciu społecznym, na zróżnicowanym poziomie. Najlepiej spośród nich powinni zarabiać sędzia i profesor uniwersytetu. Szczególnie duża jest natomiast rozbieżność między wysokim prestiżem zawodu nauczyciela a jego dalekim miejscem w hierarchii postulowanych płac. Punkt odniesienia postulatów i oczekiwań płacowych stanowią raczej rzeczywiste zarobki w danym zawodzie niż stopień społecznego uznania dla niego. W sferze płac Polacy pozostają więc realistami. Zarazem jednak szacunek wyrażany dla danej profesji jest niewątpliwie jednym z czynników wpływających na, zgodny ze społecznym poczuciem sprawiedliwości, sposób modyfikacji struktury dochodów.

A N E K S

PODZIAŁ NA REGIONY W BADANIACH CBOS

1. Region północny:

09 woj. elbląskie
10 woj. gdańskie
17 woj. koszalińskie
26 woj. olsztyńskie
39 woj. słupskie
41 woj. szczecińskie

2. Region zachodni:

11 woj. gorzowskie
12 woj. jeleniogórskie
20 woj. legnickie
45 woj. wałbrzyskie
47 woj. wrocławskie
49 woj. zielonogórskie

3. Region środkowozachodni:

05 woj. bydgoskie
13 woj. kaliskie
16 woj. konińskie
21 woj. leszczyńskie
29 woj. pilskie
32 woj. poznańskie
44 woj. toruńskie
46 woj. wrocławskie

4. Region środkowy:

01 woj. warszawskie
07 woj. ciechanowskie
24 woj. łódzkie
30 woj. piotrkowskie
31 woj. płockie
34 woj. radomskie
37 woj. sieradzkie
38 woj. skierniewickie

5. Region wschodni:

02 woj. białkopodlaskie
03 woj. białostockie
06 woj. chełmskie
22 woj. lubelskie
23 woj. łomżyńskie
28 woj. ostrołęckie
36 woj. siedleckie
40 woj. suwalskie
48 woj. zamojskie

6. Region południowo-wschodni:

15 woj. kieleckie
18 woj. krakowskie
19 woj. krośnieńskie
25 woj. nowosądeckie
33 woj. przemyskie
35 woj. rzeszowskie
42 woj. tarnobrzeskie
43 woj. tarnowskie

7. Region południowo-zachodni:

04 woj. bielskie
08 woj. częstochowskie
14 woj. katowickie
27 woj. opolskie

Tabela 1. Czy górnika darzy Pan(i) poważaniem:

(%)

	bardzo dużym	dużym	średnim	małym	bardzo małym	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	26	48	22	3	1	1	1167
Płeć							
Mężczyźni	26	47	23	3	1	1	553
Kobiety	25	49	21	3	0	2	614
Wiek							
do 24 lat	24	40	31	3	2	0	177
25-34	21	46	27	5	1	0	213
35-44	28	49	19	1	2	1	270
45-54	28	47	19	2	0	3	185
55-64	27	48	19	4	1	2	141
65 lat i więcej	25	57	14	1	0	2	182
Miejsce zamieszkania							
Wieś	25	49	22	2	1	1	430
Miasto do 20 tys.	21	59	13	2	1	0	146
od 21 do 100 tys.	26	49	21	2	1	1	242
101-500 tys.	27	43	26	1	0	3	200
501 tys. i więcej mieszk.	29	40	23	4	2	1	148
Region							
Północny	32	50	15	1	1	2	130
Zachodni	30	39	24	5	1	1	129
Środkowo-zachodni	24	48	24	4	0	1	172
Środkowy	27	48	18	4	2	1	217
Wschodni	34	43	19	2	0	3	133
Południowo-wschodni	16	62	18	2	2	1	176
Południowo-zachodni	20	44	30	3	1	2	211
Wykształcenie							
Podstawowe	27	50	20	1	0	3	363
Zasadnicze zawodowe	30	50	17	1	2	0	338
Średnie	22	48	23	5	1	1	373
Wyższe	19	33	38	5	1	3	93
Grupa społ.-zaw. pracujący							
Kadra kier., inteligencja	16	36	37	6	2	4	83
Prac. umysł. niż. szczebla	22	52	20	3	0	3	92
Pracownicy fiz.- umysł.	21	50	22	2	4	0	54
Robotnicy wykwalifikowani	25	52	19	3	1	0	154
Robotnicy niewykwalifik.	34	37	27	0	0	2	53
Rolnicy	27	53	20	0	0	0	69
Prywatni przedsiębiorcy	31	39	25	2	0	3	49
Bierni zawodowo							
Renciści	27	51	15	4	0	2	150
Emeryci	27	53	17	5	0	0	216
Uczniowie i studenci	31	25	40	5	2	0	62
Bezrobotni	27	51	16	5	2	1	103
Gospodynie domowe i inni	19	50	23	5	1	1	80
Pracujący poza rolnictwem							
Sfera budżetowa	20	46	27	4	1	2	126
Sektor państwowy	20	55	19	3	2	1	119
Sektor prywatny	31	39	27	2	0	1	241
Spółdzielczość	15	60	13	4	0	8	26
Dochody na jedną osobę							
Poniżej 150 zł	27	52	16	3	1	1	252
151 - 225	22	52	20	3	0	2	188
226 - 325	31	42	23	3	0	1	274
326 - 425	20	50	27	3	0	1	175
Powyżej 426 zł	24	45	24	3	3	1	212
Ocena własnych war. mater.							
Złe	28	49	18	3	0	2	407
Średnie	26	45	24	3	0	1	524
Dobre	21	52	22	2	3	1	236
Udział w prakt. religijnych							
Kilka razy w tygodniu	22	59	17	1	0	1	71
Raz w tygodniu	24	48	23	3	1	2	681
Kilka razy w roku	27	51	18	2	1	1	297
W ogóle nie uczestniczy	30	36	27	4	2	2	115
Poglądy polityczne							
Lewica	25	47	22	3	1	1	211
Centrum	21	50	24	3	1	2	342
Prawica	27	46	23	2	1	0	375
Trudno powiedzieć	29	49	16	3	0	3	235

Tabela 2. Jak Pan(i) sądzi, ile obecnie zarabia górnik?

(%)

	Za dużo	Tyle, ile powinien	Za mało	Liczba osób
Ogółem	2	19	79	860
Płeć				
Mężczyźni	2	19	79	418
Kobiety	2	19	79	441
Wiek				
do 24 lat	0	22	78	155
25-34	3	18	79	153
35-44	2	18	80	203
45-54	4	20	76	133
55-64	4	15	82	117
65 lat i więcej	0	22	78	99
Miejsce zamieszkania				
Wieś	2	24	75	300
Miasto do 20 tys.	4	17	79	116
od 21 do 100 tys.	2	14	84	161
101-500 tys.	3	19	78	203
501 tys.i więcej mieszk.	1	14	85	80
Region				
Północny	2	18	80	100
Zachodni	3	21	76	108
Środkowozachodni	3	19	77	139
Środkowy	1	15	85	136
Wschodni	2	23	75	102
Południowo-wschodni	2	22	77	123
Południowo-zachodni	2	17	81	152
Wykształcenie				
Podstawowe	1	18	81	262
Zasadnicze zawodowe	2	20	77	253
Średnie	2	17	81	289
Wyższe	9	29	62	55
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	8	24	68	43
Prac. umysł. niż. szczebla	2	18	80	98
Pracownicy fiz. - umysł.	2	21	77	46
Robotnicy wykwalifikowani	0	21	79	116
Robotnicy niewykwalifik.	3	8	88	45
Rolnicy	5	17	78	53
Prywatni przedsiębiorcy	4	24	72	28
Bierni zawodowo				
Renciści	3	21	76	107
Emeryci	1	15	84	136
Uczniowie i studenci	0	22	78	51
Bezrobotni	3	15	83	80
Gospodynie domowe i inni	1	29	70	58
Pracujący poza rolnictwem				
Sfera budżetowa	5	14	82	101
Sektor państwowy	1	17	82	104
Sektor prywatny	1	22	76	168
Spółdzielczość	5	31	64	17
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 150 zł	1	17	81	156
151 - 225	3	20	78	128
226 - 325	2	22	77	235
326 - 425	2	15	83	144
Powyżej 426 zł	4	20	77	164
Ocena własnych war. mater.				
Złe	2	15	83	303
Średnie	3	22	75	391
Dobre	1	19	79	166
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	2	12	86	38
Raz w tygodniu	2	19	79	511
Kilka razy w roku	2	20	78	228
W ogóle nie uczestniczy	5	15	79	81
Poglądy polityczne				
Lewica	4	19	77	177
Centrum	3	22	76	266
Prawica	2	18	80	269
Trudno powiedzieć	1	15	84	147

Tabela 3. Czy przedsiębiorcę - właściciela dużej firmy darzy Pan(i) poważaniem:

(%)

	bardzo dużym	dużym	średnim	małym	bardzo małym	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	4	35	47	8	2	4	1167
Płeć							
Mężczyźni	5	35	45	10	2	2	553
Kobiety	4	34	48	7	2	6	614
Wiek							
do 24 lat	3	46	41	6	2	1	177
25-34	4	31	51	10	2	2	213
35-44	4	34	47	9	3	2	270
45-54	5	30	49	9	2	5	185
55-64	6	29	46	9	1	9	141
65 lat i więcej	4	37	45	6	1	7	182
Miejsce zamieszkania							
Wieś	3	38	44	9	1	6	430
Miasto do 20 tys.	4	38	44	6	4	4	146
od 21 do 100 tys.	3	31	53	5	4	3	242
101-500 tys.	5	28	47	15	1	3	200
501 tys.i więcej mieszk.	11	36	47	3	2	2	148
Region							
Północny	7	34	47	7	2	3	130
Zachodni	3	33	41	14	3	6	129
Środkowozachodni	7	29	45	11	5	2	172
Środkowy	6	35	50	4	3	3	217
Wschodni	2	36	46	6	0	9	133
Południowo-wschodni	2	36	49	9	1	3	176
Południowo-zachodni	4	39	46	7	1	3	211
Wykształcenie							
Podstawowe	4	30	48	9	1	7	363
Zasadnicze zawodowe	2	39	45	8	3	2	338
Średnie	5	35	48	7	2	3	373
Wyższe	12	35	40	8	1	3	93
Grupa społ.-zaw. pracujący							
Kadra kier., inteligencja	9	34	43	9	0	4	83
Prac.umysł.niż.szczebła	13	24	49	6	2	5	92
Pracownicy fiz.- umysł.	2	38	45	6	7	2	54
Robotnicy wykwalifikowani	2	34	47	10	4	3	154
Robotnicy niewykwalifik.	3	27	53	13	2	2	53
Rolnicy	0	36	45	15	0	5	69
Prywatni przedsiębiorcy	6	53	35	2	0	3	49
Bierni zawodowo							
Renciści	3	28	51	9	1	7	150
Emeryci	4	38	44	6	1	6	216
Uczniowie i studenci	5	39	49	7	0	0	62
Bezrobotni	1	34	50	8	7	1	103
Gospodynie domowe i inni	4	40	45	8	0	3	80
Pracujący poza rolnictwem							
Sfera budżetowa	7	28	47	11	1	6	126
Sektor państwowy	5	30	54	8	2	1	119
Sektor prywatny	7	42	39	6	4	3	241
Spółdzielczość	0	18	56	14	0	12	26
Dochody na jedną osobę							
Poniżej 150 zł	1	38	46	11	2	2	252
151 - 225	2	30	48	12	3	5	188
226 - 325	5	31	50	6	2	5	274
326 - 425	7	33	43	11	2	4	175
Powyżej 426 zł	8	38	48	4	0	2	212
Ocena własnych war. mater.							
Złe	4	33	44	10	3	5	407
Średnie	4	33	49	8	2	4	524
Dobre	6	41	46	5	1	2	236
Udział w prakt. religijnych							
Kilka razy w tygodniu	3	31	49	10	1	6	71
Raz w tygodniu	5	35	47	8	2	4	681
Kilka razy w roku	2	38	45	9	2	3	297
W ogóle nie uczestniczy	7	27	49	7	5	5	115
Poglądy polityczne							
Lewica	5	30	44	13	4	3	211
Centrum	3	37	48	8	2	3	342
Prawica	5	36	48	8	1	2	375
Trudno powiedzieć	4	34	45	4	3	9	235

Tabela 4. Jak Pan(i) sądzi, ile obecnie zarabia prywatny przedsiębiorca?

(%)

	Za dużo	Tyle, ile powinien	Za mało	Liczba osób
Ogółem	37	45	18	636
Płeć				
Mężczyźni	36	45	18	309
Kobiety	37	45	19	328
Wiek				
do 24 lat	21	63	16	120
25-34	33	52	16	120
35-44	36	42	23	163
45-54	46	37	17	92
55-64	52	30	18	76
65 lat i więcej	44	36	20	65
Miejsce zamieszkania				
Wieś	41	48	11	205
Miasto do 20 tys.	44	35	21	95
od 21 do 100 tys.	43	38	20	121
101-500 tys.	25	50	26	157
501 tys.i więcej mieszk.	27	54	19	58
Region				
Północny	24	57	19	72
Zachodni	37	38	25	91
Środkowozachodni	41	43	16	112
Środkowy	36	48	16	86
Wschodni	33	48	19	72
Południowo-wschodni	41	43	16	99
Południowo-zachodni	38	42	19	104
Wykształcenie				
Podstawowe	46	38	15	188
Zasadnicze zawodowe	39	46	15	185
Średnie	29	48	23	221
Wyższe	24	53	23	41
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	26	56	18	33
Prac. umysł. niż. szczebla	29	42	29	78
Pracownicy fiz. - umysł.	36	55	9	38
Robotnicy wykwalifikowani	38	48	14	90
Robotnicy niewykwalifik.	36	50	14	37
Rolnicy	58	28	13	33
Prywatni przedsiębiorcy	22	17	61	24
Bierni zawodowo				
Renciści	42	41	16	69
Emeryci	48	33	19	91
Uczniowie i studenci	19	62	19	46
Bezrobotni	40	50	10	57
Gospodynie domowe i inni	29	58	13	42
Pracujący poza rolnictwem				
Sfera budżetowa	22	54	24	84
Sektor państwowy	41	42	17	77
Sektor prywatny	32	43	24	133
Spółdzielczość	39	42	19	15
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 150 zł	49	39	12	118
151 - 225	37	45	19	95
226 - 325	35	51	14	173
326 - 425	43	39	18	113
Powyżej 426 zł	22	44	33	120
Ocena własnych war. mater.				
Złe	45	40	15	223
Średnie	35	47	19	288
Dobre	26	50	24	125
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	44	53	3	30
Raz w tygodniu	35	44	21	378
Kilka razy w roku	42	43	15	168
W ogóle nie uczestniczy	24	54	22	57
Poglądy polityczne				
Lewica	46	34	20	123
Centrum	36	49	14	197
Prawica	33	46	21	211
Trudno powiedzieć	33	48	19	104

Tabela 5. Czy ministra darzy Pan(i) poważaniem:

(%)

	bardzo dużym	dużym	średnim	małym	bardzo małym	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	7	33	42	10	5	4	1167
Płeć							
Mężczyźni	6	30	45	11	6	3	553
Kobiety	7	35	40	10	3	5	614
Wiek							
do 24 lat	3	40	42	10	4	2	177
25-34	3	25	49	16	6	1	213
35-44	7	32	46	8	6	2	270
45-54	9	32	40	9	4	6	185
55-64	9	34	38	10	5	4	141
65 lat i więcej	10	37	35	8	2	9	182
Miejsce zamieszkania							
Wieś	9	38	37	9	2	4	430
Miasto do 20 tys.	6	31	45	7	8	3	146
od 21 do 100 tys.	4	31	44	11	6	4	242
101-500 tys.	6	25	50	11	4	4	200
501 tys.i więcej mieszk.	5	33	39	14	6	3	148
Region							
Północny	7	33	46	6	7	1	130
Zachodni	7	28	48	10	3	3	129
Środkowozachodni	8	30	40	14	6	3	172
Środkowy	4	34	43	11	4	4	217
Wschodni	12	33	37	7	4	8	133
Południowo-wschodni	4	35	43	13	2	5	176
Południowo-zachodni	7	35	39	10	5	5	211
Wykształcenie							
Podstawowe	11	37	36	6	3	7	363
Zasadnicze zawodowe	5	34	44	11	4	3	338
Średnie	3	29	45	13	7	2	373
Wyższe	9	26	47	12	2	4	93
Grupa społ.-zaw. pracujący							
Kadra kier.,inteligencja	6	24	49	16	1	5	83
Prac.umysł.niż.szczebła	5	31	44	12	3	5	92
Pracownicy fiz.- umysł.	3	26	59	8	4	0	54
Robotnicy wykwalifikowani	5	28	46	10	7	3	154
Robotnicy niewykwalifik.	3	35	46	4	10	2	53
Rolnicy	14	43	27	12	3	2	69
Prywatni przedsiębiorcy	6	44	32	6	7	3	49
Bierni zawodowo							
Renciści	12	34	39	7	3	6	150
Emeryci	9	34	37	9	4	7	216
Uczniowie i studenci	4	29	47	11	6	3	62
Bezrobotni	3	27	52	12	4	2	103
Gospodynie domowe i inni	5	45	32	12	6	1	80
Pracujący poza rolnictwem							
Sfera budżetowa	5	26	55	8	3	4	126
Sektor państwowy	5	35	37	11	7	5	119
Sektor prywatny	5	32	45	10	6	2	241
Spółdzielczość	3	7	59	16	0	15	26
Dochody na jedną osobę							
Poniżej 150 zł	10	37	35	12	3	2	252
151 - 225	3	34	45	6	5	7	188
226 - 325	8	28	49	8	5	3	274
326 - 425	7	27	45	12	4	4	175
Powyżej 426 zł	4	37	37	11	6	4	212
Ocena własnych war. mater.							
Złe	8	29	41	11	5	4	407
Średnie	6	33	42	11	4	4	524
Dobre	6	38	44	5	4	3	236
Udział w prakt. religijnych							
Kilka razy w tygodniu	3	36	45	8	5	3	71
Raz w tygodniu	8	34	39	11	4	4	681
Kilka razy w roku	5	36	44	8	4	4	297
W ogóle nie uczestniczy	7	17	52	13	8	3	115
Poglądy polityczne							
Lewica	8	32	44	13	2	1	211
Centrum	8	33	41	10	4	4	345
Prawica	9	31	44	10	7	2	375
Trudno powiedzieć	7	36	38	8	3	9	235

Tabela 6. Jak Pan(i) sądzi, ile obecnie zarabia minister?

(%)

	Za dużo	Tyle, ile powinien	Za mało	Liczba osób
Ogółem	54	33	13	760
Płeć				
Mężczyźni	52	32	15	380
Kobiety	55	34	11	380
Wiek				
do 24 lat	63	30	7	130
25-34	44	39	18	132
35-44	50	35	15	187
45-54	59	33	8	120
55-64	53	31	16	107
65 lat i więcej	57	28	15	85
Miejsce zamieszkania				
Wieś	61	29	9	244
Miasto do 20 tys.	56	39	5	110
od 21 do 100 tys.	58	22	20	146
101-500 tys.	42	41	18	192
501 tys.i więcej mieszk.	48	40	12	68
Region				
Północny	48	35	17	90
Zachodni	45	34	21	97
Środkowozachodni	51	38	11	128
Środkowy	57	33	11	106
Wschodni	55	28	18	93
Południowo-wschodni	62	29	9	119
Południowo-zachodni	57	34	9	126
Wykształcenie				
Podstawowe	58	34	9	225
Zasadnicze zawodowe	61	27	12	216
Średnie	50	35	16	263
Wyższe	29	48	23	56
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	29	43	28	43
Prac.umysł.niż.szczebła	46	40	14	90
Pracownicy fiz.- umysł.	59	27	14	44
Robotnicy wykwalifikowani	54	36	11	101
Robotnicy niewykwalifik.	62	23	15	37
Rolnicy	67	25	8	46
Prywatni przedsiębiorcy	31	28	40	25
Bierni zawodowo				
Renciści	60	29	10	90
Emeryci	54	31	15	127
Uczniowie i studenci	50	42	8	43
Bezrobotni	63	30	7	68
Gospodynie domowe i inni	57	38	5	46
Pracujący poza rolnictwem				
Sfera budżetowa	39	40	22	98
Sektor państwowy	63	28	9	92
Sektor prywatny	46	36	18	151
Spółdzielczość	61	31	9	16
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 150 zł	78	18	4	129
151 - 225	58	31	11	113
226 - 325	55	32	13	205
326 - 425	47	38	15	136
Powyżej 426 zł	35	44	20	151
Ocena własnych war. mater.				
Złe	63	28	9	260
Średnie	54	33	13	348
Dobre	36	44	20	151
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	60	34	6	39
Raz w tygodniu	56	33	11	437
Kilka razy w roku	51	33	16	204
W ogóle nie uczestniczy	41	37	22	76
Poglądy polityczne				
Lewica	50	32	18	157
Centrum	57	33	10	235
Prawica	55	30	15	249
Trudno powiedzieć	50	42	8	117

Tabela 7. Czy posia na Sejm darzy Pan(i) poważaniem:

(%)

	bardzo dużym	dużym	średnim	małym	bardzo małym	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	6	27	35	17	9	5	1167
Płeć							
Mężczyźni	6	26	33	19	12	4	553
Kobiety	6	29	37	16	7	6	614
Wiek							
do 24 lat	6	35	31	20	7	2	177
25-34	4	17	41	21	13	4	213
35-44	5	27	37	20	9	2	270
45-54	7	28	30	17	14	5	185
55-64	9	27	33	15	9	6	141
65 lat i więcej	6	34	35	10	4	11	182
Miejsce zamieszkania							
Wieś	7	32	34	14	7	6	430
Miasto do 20 tys.	7	27	39	14	10	4	146
od 21 do 100 tys.	6	25	36	19	11	3	242
101-500 tys.	3	24	38	19	12	4	200
501 tys.i więcej mieszk.	7	22	29	25	11	6	148
Region							
Północny	5	24	36	22	10	3	130
Zachodni	6	23	44	12	12	3	129
Środkowozachodni	7	27	33	19	11	3	172
Środkowy	6	25	33	23	9	5	217
Wschodni	9	33	28	11	9	4	133
Południowo-wschodni	5	32	34	17	9	4	176
Południowo-zachodni	5	28	38	16	8	5	211
Wykształcenie							
Podstawowe	8	33	33	11	7	8	363
Zasadnicze zawodowe	4	29	36	18	11	2	338
Średnie	6	24	33	24	10	4	373
Wyższe	4	15	51	17	10	4	93
Grupa społ.-zaw. pracujący							
Kadra kier.,inteligencja	2	20	51	12	10	6	83
Prac.umysł.niż.szczebła	7	19	35	26	7	7	92
Pracownicy fiz.- umysł.	0	24	47	21	9	0	54
Robotnicy wykwalifikowani	2	27	32	20	16	3	154
Robotnicy niewykwalifik.	8	22	33	18	14	4	53
Rolnicy	14	31	28	11	11	5	69
Prywatni przedsiębiorcy	5	31	34	18	9	3	49
Bierni zawodowo							
Renciści	6	27	35	19	7	5	150
Emeryci	8	33	32	12	4	9	216
Uczniowie i studenci	14	21	30	31	4	0	62
Bezrobotni	4	21	43	16	15	1	103
Gospodynie domowe i inni	5	46	27	12	4	5	80
Pracujący poza rolnictwem							
Sfera budżetowa	2	19	42	18	13	6	126
Sektor państwowy	5	27	38	14	13	2	119
Sektor prywatny	5	23	35	24	10	4	241
Spółdzielczość	3	23	39	14	7	14	26
Dochody na jedną osobę							
Poniżej 150 zł	7	34	32	16	9	3	252
151 - 225	5	31	36	14	7	7	188
226 - 325	6	23	37	19	11	4	274
326 - 425	5	24	33	24	10	3	175
Powyżej 426 zł	7	28	35	15	11	5	212
Ocena własnych war. mater.							
Złe	7	23	37	17	10	5	407
Średnie	6	29	33	19	9	4	524
Dobre	4	31	35	15	9	6	236
Udział w prakt. religijnych							
Kilka razy w tygodniu	1	24	48	16	4	7	71
Raz w tygodniu	7	29	34	17	9	4	681
Kilka razy w roku	5	27	35	18	9	5	297
W ogóle nie uczestniczy	5	24	35	17	17	3	115
Poglądy polityczne							
Lewica	7	24	38	19	10	2	211
Centrum	4	30	33	19	8	6	345
Prawica	6	24	37	19	13	2	375
Trudno powiedzieć	7	32	32	13	5	11	235

Tabela 8. Jak Pan(i) sądzi, ile obecnie zarabia poseł na Sejm?

	(%)			
	Za dużo	Tyle, ile powinien	Za mało	Liczba osób
Ogółem	68	25	7	721
Płeć				
Mężczyźni	68	26	6	363
Kobiety	68	24	8	358
Wiek				
do 24 lat	69	25	6	124
25-34	58	32	10	128
35-44	67	27	6	174
45-54	67	27	6	113
55-64	77	18	5	97
65 lat i więcej	75	16	9	84
Miejsce zamieszkania				
Wieś	71	24	6	224
Miasto do 20 tys.	77	18	4	109
od 21 do 100 tys.	68	19	14	141
101-500 tys.	60	35	5	182
501 tys.i więcej mieszk.	67	28	5	65
Region				
Północny	53	35	12	87
Zachodni	64	26	10	96
Środkowozachodni	73	22	5	119
Środkowy	71	25	4	100
Wschodni	62	24	14	86
Południowo-wschodni	82	15	3	108
Południowo-zachodni	66	30	4	124
Wykształcenie				
Podstawowe	68	25	7	213
Zasadnicze zawodowe	72	23	6	206
Średnie	67	27	7	249
Wyższe	61	30	10	53
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	55	36	9	40
Prac.umysł.niż.szczebła	65	28	7	88
Pracownicy fiz.- umysł.	57	32	11	42
Robotnicy wykwalifikowani	57	38	5	93
Robotnicy niewykwalifik.	80	8	11	36
Rolnicy	71	19	9	41
Prywatni przedsiębiorcy	72	15	14	22
Bierni zawodowo				
Renciści	71	25	4	84
Emeryci	75	18	7	123
Uczniowie i studenci	75	17	8	41
Bezrobotni	73	23	4	66
Gospodynie domowe i inni	65	33	2	46
Pracujący poza rolnictwem				
Sfera budżetowa	61	30	9	96
Sektor państwowy	69	25	6	89
Sektor prywatny	58	31	10	137
Spółdzielczość	76	14	10	14
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 150 zł	76	19	4	117
151 - 225	76	19	5	113
226 - 325	67	28	5	192
326 - 425	72	20	7	128
Powyżej 426 zł	56	34	10	149
Ocena własnych war. mater.				
Złe	74	21	5	251
Średnie	69	25	6	325
Dobre	56	33	11	144
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	83	11	6	38
Raz w tygodniu	68	27	4	416
Kilka razy w roku	63	25	12	192
W ogóle nie uczestniczy	70	21	8	73
Poglądy polityczne				
Lewica	64	26	10	145
Centrum	72	21	7	238
Prawica	67	28	5	230
Trudno powiedzieć	66	27	7	107